

TEMPUS FUGIT IN SLOVENIAM

Zdi se mi, da je minilo že veliko časa od leta 1960, ko sem bil prvič tukaj in nisem niti vedel, da v Jugoslaviji obstaja dežela, ki se imenuje Slovenija. Že dolgo se mi zdi tudi od takrat, ko sem prišel pred štirimi leti v Ljubljano pomagat razvijati program Tempus. V teh letih se mi je do te dežele in zlasti do njenih ljudi postopoma porajala globoka naklonjenost.

Na začetku sem bil precej neveden o kulturi in življenjskih razmerah. Spominjam se svojega prvega predavanja na stari šoli za socialno delo na Šaranovičevi. Študentje so ves čas predavanja, vso uro vstopali in izstopali iz predavalnice; po nekem skrivnostnem ključu je vsakih nekaj minut kakšen tujec odprl vrata, vstopil in odnesel stol v sosednjo predavalnico. Za moje angleške oči je bilo to višek nevljudnosti. Razvil sem delovno hipotezo, da zato, ker je Slovencev malo, obstaja zakon, ki omejuje število ljudi na enem mestu, da ne bi prišlo do pokola pri možnem srbskem napadu!

Spočetka sem imel velike probleme s komuniciranjem. Moje glavno orodje, agresiven humor, je težko prevedljiv medij. Poleg tega mi bolj kot predavanja ležijo delavnice. Med mojim prvim obiskom smo izvedli vajo uporabe načel normalizacije na primeru ustanove za duševno prizadete na Škofljici pri Ljubljani. Da sem lahko pojasnil ljudem, kako in kaj delati, sem potreboval veliko časa. Moral sem prilagoditi postopek jeziku in kulturi. Sama ustanova, čisto blizu Ljubljane, je bila zame velik šok. Na Škofljici in tudi v psihiatrični bolnišnici v Polju sem videl veliko slabše razmere, kot smo jih vajeni v Angliji. Precej domači pa so mi bili manevri, ki jih v stikih z javnostjo izvaja odgovorno vodilno osebje, in zanikanje, da bi lahko karkoli spremenili.

Po številnih obiskih sva z ženo

Altheo spoznala in vzljubila deželo. Zdaj tukaj preživljava skoraj dva meseca na leto. Zdi se nama zanimiva mešanica kakovščine in raja. Potreba po ustvarjalnem podjetništvu in resnični kooperativnosti se meša z močnimi ostanki centralizirane nesposobnosti, značilne za socialistične režime. Ljudje na višjih položajih imajo še vedno močno željo, držati ostale v temi nevednosti. Večina domačih strokovnjakov na področju skrbstva ne ve skoraj nič o tem, kaj na tem področju dela in namerava storiti vlada. Z vsem tem se meša širina duha; zapletena ozadja in ideologije se mešajo z zelo zanimivimi in včasih čudaskimi idejami nove dobe (*New Age*), kar ustvari zelo močno in opojno psihološko slivovko.

Slovenski izobraževalni sistem je čudežno zdravilo za nespečnost. Težko si predstavljam, kako bo Slovenija zdržala v Evropi s tako neučinkovitim sistemom visokošolskega izobraževanja. K nam je prišlo dosti slovenskih študentov z različnih področij. Bili so do konca zdolgočaseni. Metode poučevanja so daleč od tega, da bi bile zadovoljive; teorija in praksa je na veliko področjih zastarela. Zdi se mi, da med teorijo in prakso obstaja velik prepad, izobraževalni sistem pa je v bistvu shizoiden. Slovenija proizvaja nove strokovnjake, med katerimi je dosti takih, ki bi se težko kosali z zahtevami po kompetentnosti v drugih delih Evrope.

To je bila težava tudi v Tempusu. Na splošno so študentje izredno bistri in ponavadi zelo delavni. Toda Slovenci raje govorijo kot delajo. Ure in ure intenzivnih diskusij pridelajo le malo oprijemljivega. Morda je v Sloveniji več komisij kot dreves. Vzgojni sistem Srednje in Vzhodne Evrope je namenjen temu, da naredi študente pasivne. Ponavadi je bilo težko pripraviti študente do strastne debate.

Domači akademski strokovnjaki — ob nekaterih opaznih izjemah — imajo rajši študij v knjižnicah kot resnično akcijo.

Počasi in z veliko žalostjo sem s pri Tempusu spoznal, da obstaja med izraženimi potrebami strank in navadnih ljudi in tem, kar dobijo, velik prepad. Take razlike so zelo vsakdanje po vsej Evropi, ampak tukaj se ljudje razkoraka med sredstvi in potrebami skoraj ne zavedajo. Kot ponavadi so strokovnjaki velika ovira za resnične spremembe. Sodelovali smo s samozagovorniško skupino na obali in tudi z njihovimi starši v skladu Silva in videli naravo tega prepada. So skoraj kot ljudje z različnih planetov. Pred Slovenijo je še dolga pot. Na splošno rečeno, politično vodstvo nima nikakršne vizije, ki bi presegala naslednji teden ali naslednjo krizo deviznega tečaja. Sprememba bo morala biti bolj in bolj v rokah strank in njihovih svojcev. A ti imajo zaenkrat bolj malo denarja in vpliva.

Mislím, da v preteklih štirih letih niso dosegli kaj pomembnega, le občutek svoje lastne nevednosti in neprimernosti in neuspeha. Slovenski sistemi se podobno kot drugod zelo dobro branijo pred radikalnimi spremembami. Temnih strani profesionalizma se skorajda nihče ne zaveda. Manjkalo mi je modrosti in razumevanja, a ne energije; dobil pa sem veliko prijateljev. Vzljubil sem celó polento.

Zelo težko je biti optimističen o slovenskih razmerah. Standardi skupnostne skrbi so zelo nizki in vizije o novi ureditvi skorajda ni. Akademski učitelji še naprej pišejo dolgočasne in irelevantne knjige, ki prihodnjim generacijam ne prinašajo nič vznemirljivega ali spodbudnega. Zadnja moda je po navadi ameriška in že deset let zastarela in je poleg tega povsem nepomembna.

Stigmo duševne prizadetosti, duševne bolezni in v nekaterih primerih celo staranja je treba zmanjšati, da bi se omogočilo bolj fleksibilno delo v skupnosti. Dežela je posejana z mračnimi ustanovami, ki so napolnjene z obrambno nastrojenim osebjem. Položaj negovalnega osebja je na primer tako nizek in slabo plačan, da mu je tako rekoč nemogoče dobro delati.

Nesporazumi in delitve na socialne pedagoge, socialne delavce in psihologe pomenijo, da bo medicinska prevlada na področjih duševne prizadetosti in duševnega zdravja v bližnji prihodnosti ostala nespremenjena. Obstoječe globoke delitve in slabi odnosi na šoli za socialno delo onemogočajo napredek v razvoju te zelo pomembne stroke. Medicina na področju duševne prizadetosti in psihiatrija sta predvsem represivni in protekcionistični.

Študentje Tempusa so precej raznolika skupina. Moj splošni vtis je bil, da se je program večine komajda dotaknil. Postal je le ena izmed postavk v njihovi strokovni biografiji. Nekaj ljudi, morda manj kot pol ducata praktičnih vizionarjev, je doživelo globoke spremembe in delajo čudovite stvari. Zaradi njih se je ta projekt splačal. Prihodnost je njihovih rokah.

Z Altheo bova še naprej v stiku s Slovenijo. Postala sva skoraj napol Slovenca. Kritizirava, ker sva čustveno veliko vložila. Veliko ljudi, ki jih imava na svetu najraje, je povezanih s programom Tempus. Študentje socialnega dela bodo še naprej dobrodošli na univerzi Anglia in še naprej bova sodelovala s starši na obali in s šolo za socialno delo v Ljubljani.

David Brandon